

HEDDA GABLER

Av Henrik Ibsen

Utarbeidet av teaterpedagog Gunhild Aarebrot Kilde for Nationaltheatret

Pedagogisk studiemateriell for 10. trinn og Videregående skole

NATIONAL
THEATRET

MEDVIRKENDE:

**KJERSTI
BOTN SANDAL**
Hedda Gabler

**HERMANN
SABADO**
Jørgen Tesman

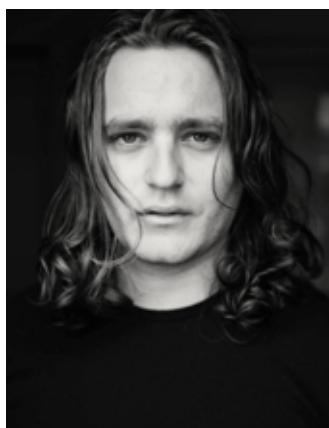
**TROND
ESPEN SEIM**
Assessor Brack

**MARIKA
ENSTAD**
Tante Julle

**HANNA MARIA VEA
GRØNNEBERG**
Thea Elvested

**BENJAMIN
HELSTAD**
Eilert Løvborg

KUNSTNERISK LAG:

Regissør _____ Sofia Jupither
Scenografi _____ Erlend Birkeland
Kostymedesign _____ Ellen Ystehede
Lysdesigner _____ Phillip Isaksen
Maskør _____ Wibke Schuler
Dramaturg _____ Mari Vatne Kjeldstadli

Studiemateriell, *Hedda Gabler*

Dette studiematerialet er utviklet for elever på ungdomsskole 10. trinn og videregående skole, og det møter kompetansemål fra Læreplanen for norsk, KRLE, drama, psykologi og samfunnsfag.

Studiematerialet er til for å inspirere lærere og elever til å dykke ned i Henrik Ibsens verk og for å stimulere til refleksjon rundt stykkets tema, innhold og om teaterkunsten. Studiematerialet forbereder også elevene på teateropplevelsen, slik at de kan få enda mer ut av forestillingen og møtet med teatret.

Oppgavene er inndelt i for- og etterarbeid, og det er fritt frem å plukke ut hvilke oppgaver som passer for deres respektive undervisningsopplegg, eller om dere ønsker å benytte dere av studiematerialet i sin helhet. De fleste oppgaver kan besvares både skriftlig eller som muntlige refleksjonsoppgaver. Dramaøvelsene kan utføres i vanlige klasserom, og du trenger ikke være dramalærer for å gjennomføre dem.

HUSK:

Teater er scenekunst og står fritt til å tolkes på mange ulike måter.

Det finnes mange lag i en teaterforestilling. Teater gir ulike assosiasjoner og snakker til oss på ulikt vis, og derfor har heller ikke refleksjonsoppgavene og tolkningsoppgavene i studiematerialet noen fasit.

Det anbefales å lese stykket og tekstutdragene før dere ser forestillingen, det gir eierforhold og en større forståelse og opplevelse av forestillingen.

Forarbeid

RESEARCH-ARBEID

SE PÅ NATIONALTHEATRET.NO

Hva kan du lese om *Hedda Gabler*? Hvordan velger teatret å informere om og selge forestillingen?

RESEARCH OM HENRIK IBSEN

Se på [http: ibsen.nb.no](http://ibsen.nb.no)

Hvem var han, hvilke litterære sjangre kan han knyttes til?

Noen litterære virkemidler Ibsen var kjent for å *bruke* var symboler og undertekst – hva det vil si?

Finner du i researchen andre eksempler på virkemidler Ibsen brukte? Finner du eksempler på andre sider ved Ibsens verker som gjorde *ham* til den anerkjente dramatiker som han er i dag?

Hvilke litterære perioder han kan knyttes til?

Hvorfor tror du *Ibsens stykker* fremdeles spilles over hele verden i dag?

Research om stykket. Når ble *Hedda Gabler* skrevet, hvor ble det spilt for første gang, hvor mange ganger er *det* spilt siden? Hvorfor tror du dette stykket er så populært i dag?

Hedda Gabler kalles en klassiker i litteraturen. Hvorfor og hva skal til for at et litterært verk kan kalles en «klassiker»?

MANUSARBEID

Del klassen inn i seks grupper. Hver gruppe får utdelt én rolle hver fra stykket.

Les stykket gjerne høyt sammen i klassen, eller les utdrag fra stykket. (To utdrag følger som vedlegg.) Alle leser alt, men gruppene merker seg sin rolle ekstra nøye. Ta notater mens dere leser stykket: *Hvordan* beskrives rollen i sceneanvisningene? Hva er alderen? Hvordan er rollens forhold til de andre i stykket? Hvordan blir rollen behandlet av de andre rolle karakterene? Hvordan agerer rollen? Hva er «typisk» rollen – har rollen noen spesielle egenskaper? Finnes det eksempler på «undertekst» som rollen uttrykker? Bruker rollen symboler i måten han/hun fremstiller noe/noen på?

Gruppene samler sine observasjoner og skriver sammen en felles rollefabel for rollen. Gruppene presenterer rollefablene for hverandre i klassen.

UTDRAG FRA MANUS

Les utdrag 1, Tesman, Juliane, Hedda.

HVA ER UNDERTEKST?

Det rollekaraktøren egentlig mener eller tenker når den sier en replikk. Den egentlige betydningen, det som «står mellom linjene», framkommer gjennom tolkning av tonefall, fysiske gester/kroppsspråk og situasjonens kontekst.

Finner dere noen eksempler fra utdraget på bruk av undertekst?

Hva tror du står mellom linjene idet Hedda tar imot tante Julie? Hvordan tror du Hedda synes det er å få besøk av henne?

Hva tror du står mellom linjene til tante Julie da hun spør Tesman om det er noen «spesielle nyheter» fra bryllupsreisen? Hva sikter Tesman til da han påpeker Heddas glød i huden og at hun er frisk og rask? Hvordan reagerer Hedda «mellom linjene» på dette?

Hva er det egentlig Hedda prøver å si da hun påpeker hatten til tante Julie?

Les utdrag 2 Hedda Thea Eilert.

HVA ER EN SCENEANVISNING?

Den skildrer miljø, stemning og rollekarakterene i stykket. Hos Ibsen var dette veldig viktig informasjon for å forstå enda mer av stykket. I sceneanvisningen kan dramatikeren peke i den retning han/hun ønsker at rollekarakterene, replikkvekslingen og handlingen skal ta.

Hvordan synes du sceneanvisningen påvirker denne dialogen? Avslører sceneanvisningene noe om rollekarakterene eller samspillet dem *imellom*? Gi eksempler.

Hvordan forholder Hedda seg til forholdet mellom Eilert og Thea? Hva synes Hedda om deres vennskap?

Hedda snakker flere ganger i stykket om å få makten over en menneskeskjebne. Hva tror du det betyr? Hvem vil hun ha makt over i denne scenen? Hvorfor vil hun det?

Hva prøver Hedda å oppnå, hva er hennes skjulte mål i denne scenen?

Etterarbeid

Hedda Gabler – kahoot

<https://play.kahoot.it/#/?quizId=36b4f44b-403e-43a8-ae4e-0aa57e81a627>

FRA TEATERFORESTILLINGEN

Elementer fra forestillingen, diskuter i klassen/i grupper.

Skuespillerarbeid. Hvordan ble rollen gestaltet på scenen? *Hvilken* type kostyme og sminke ble brukt? Kledde det rollen? Samsvarte gruppens funn fra rollelabel-arbeidet med sceneversjonen, eller var scenetolkningen annerledes? I så fall hvordan? Del med klassen.

Scenografi. Er scenografien, altså scenens utsmykning og utforming realistisk eller symbolsk? Den runde sofaen, pianoet – hvilket miljø og atmosfære er scenografien med på å beskrive? Er den tidløs eller knyttet til en bestemt tidsperiode eller stil? La du merke til rekvisittene? Hvilke magasiner og bøker er plassert i bokhyllen, og hvorfor?

Regi. Kunstneriske valg i møte med skuespillerne og forestillingens helhetlige uttrykk. Hvilken spillestil har skuespillerne? Realistisk? Stilisert? Fysisk danserisk?

«Den fjerde vegg» er et teateruttrykk ofte knyttet til Ibsen. Hva betyr det? Forekommer «den fjerde vegg» i denne forestillingen?

Lys og lyd. Dette er elementer som er med på å understreke regivalg i scenene. Hvordan vil du beskrive lysbruken? Dramatisk? Fargerik? Varm eller kald stemning på scenen? Hvordan er lyd og musikk tatt i bruk? Er det mye eller lite?

PSYKOLOGISK SAMTIDSPERSPEKTIV

På nationaltheatret.no står det skrevet om Hedda Gabler:

«Hva gjør vi fordi vi tror vi må?» Hva tenker du at dette handler om? Hvilke årsaker og omstendigheter (og av hvilke personer i forestillingen) er det Hedda føler seg presset av? Hvordan ville det vært om hun var en mann i samme situasjon, ville det endret stykket? I så fall hvordan?

«En kvinne av vår tid» er en annen artikkel-tittel på nettsiden. Hvem er Hedda Gabler i dag? Da du så forestillingen, kjente du deg selv eller andre igjen i noe hos henne?

Stykket er skrevet for over hundre år siden. Vil du si forestillingen er aktuell i dag også? Hvilke problemstillinger mener du stykket tar opp, som også er aktuelle for vår samtid?

Kan man forsvare Heddas handlingsmønster og reaksjoner? Hvilke livserfaringer har påvirket henne til å bli som hun har blitt? Vil du si at Hedda Gabler er sterk eller svak? Er hun annerledes i starten enn i slutten av forestillingen? I så fall hvordan? Mot slutten av stykket kaller hun om Eilert Løvborgs død «endelig en død» og å skyte seg i tinningen er «skjær av skjønnhet» – hva mener hun med det? Hvordan «svarer» Eilert på dette ønske om å dø i skjønnhet?

DRAMAØVELSER

Fysisk utforskning av rollekarakterene.

Rydd unna noen pulter og stoler slik at klasserommet har mer gulvplass.

Benytt dere av rollefablene dere skrev i forarbeidet (se forarbeidsoppgavene)

Bli i samme gruppe. Ut ifra informasjonen dere samlet og inspirert av forestillingen finner dere en måte å bevege dere på, en måte å gå på som passer rollen. Finn gjerne små, fysiske gester som passer rollen.

Gå som om du går i en park. Parken er klasserommet. Alle kan gå samtidig, eller en fra hver gruppe mens resten av klassen observerer de ulike typene.

Gruppene bytter og prøver ut en ny rollekarakter. Gruppene hjelper å instruere hverandre. Alle har til slutt prøvd å bevege seg som alle *rollene*.

Gå som om rollen er på en kafé. Hvor sitter rollen? Hvordan ter den seg i køen? I køen kan de ulike rollene møte hverandre. Uten å snakke/snakke minimalt. Fokuser på kroppsspråk og blikk. Hvilken rolle passer til å jobbe i kafeen? Hvilken rolle sniker i køen? Hvem kjøper mange ting? Hvem har ikke dekning på kortet?

Hvordan var det å prøve å spille ut rollene? Hvilke roller var mer utfordrende enn andre? Hvorfor det?

Statusøvelse

Hedda sier flere ganger at hun ønsker å få «makt over en menneskeskjebne».

Hvem har mest makt/høyest status av rollene i forestillingen? *Ranger* på en linje i klasserommet der seks elever i klassen representerer hver sin rollekarakter. De står på rad, fra lavest til høyest status.

De finner en passende frysposisjon og kroppsspråk til rollen. Klassen hjelper til å forme/skulpturere rollene til en passende frysposisjon. (Her kan eventuelt rollefabel-gruppene benyttes igjen.)

TEATERANMELDELSE

Prøv deg som en teaterkritiker! Husk å begrunne dine svar.

Start med å skrive et kort handlingsresymé på fem til åtte setninger, få med kun det aller mest nødvendige.

Hva var dine forkunnskaper om stykket?

Hva var dine forventninger til å se forestillingen? Ble de innfridd?

Hvordan er det å være i teatret?

Finn research rundt regissøren. Hvem er hun, og hva har hun satt opp tidligere?

Beskriv og begrunn hvordan de sceniske elementer ble brukt, og hvordan du opplevde dem: Regi, spillestil, musikk, lys, rekvisittbruk, den lille, runde scenen (hvordan ville denne forestillingen blitt på en stor scene?), kostymer, sminke osv.

Anbefaler du forestillingen? Hvorfor/hvorfor ikke?

MANUSUTDRAG 1 TESMAN, JULIANE, HEDDA

Tesman (*i dørråpningen*). Tante Julle! (*går hen og ryster hennes hånd.*) Er du her– så tidlig!

Juliane Ja, det var veldig så mye. God morgen, kjære Hedda!

Hedda (*rekker henne hånden*). God morgen! Kommer du så tidlig? Det var jo vennlig.

Juliane (*synes noe forlegen*). Har så den unge damen sovnet godt i sitt nye hjem?

Hedda. Å jo, takk! Sånn passe.

Tesman (*ler*). Sånn passe! Nei, Hedda! Du sov som en stein da jeg sto opp.

Hedda. Heldigvis. Man må jo venne seg til alt som er nytt. Sånn litt etter litt. (*ser mot venstre.*)

Juliane Ja, det skal jeg gjøre. (*fåmler i kjolelommen.*) Jeg har med noe med til deg.

Tesman Mine gamle tøfler!

Hedda Ja ha.

Tesman (*går hen til henne.*) Vil du se dem, Hedda!

Hedda (*går hen mot ovnen*). Nei takk, det bryr jeg meg virkelig ikke om.

Tesman (*følger etter*). Tante Rina har brodert dem til meg. De vekker mange gode minner.

Hedda (*ved bordet*). Ikke egentlig for meg.

Juliane Det har jo Hedda rett i, Jørgen.

Tesman Ja, men jeg synes, at nå som hun er en del av familien –

(*Hedda går ut*)

Juliane Tenk at du er blitt en gift mann, Jørgen! – Og at det ble du som fikk Hedda Gabler!

Tesman (*traller litt og smiler tilfreds*). Ja, jeg har nok flere gode venner som går omkring i byen og misunner meg. Hva?

Juliane Og at du fikk tatt en så lang bryllupsreise! Nesten seks måneder –

Tesman Det har jo vært et slags studiereise også.

Juliane Ja, det er vel så, det. (*fortroligere og litt dempet.*) Men Jørgen, – har du ikke noe – noe sånn ekstra å fortelle meg?

Tesman Fra reisen?

Juliane Ja.

Tesman Nei, ikke noe annet enn det jeg har skrevet til dere om. Og jeg fortalte deg jo i går at jeg har tatt doktorgraden der nede.

Juliane Ja, sånt, ja. Men jeg mener– om du ikke har noen – noen sånne – gode nyheter –?

Tesman Nyheter?

Juliane Herregud, Jørgen, – jeg er tanten din!

Tesman Jo–visst har jeg nyheter.

Juliane Ja?

Tesman Jeg blir sannsynligvis professor ganske så snart.

Juliane Ja, professor, ja –

Tesman Eller, – jeg er sikker på at jeg blir det. Men det vet du jo!

Juliane (*småleende*). Ja, du har rett i det. (*slår over*) Men har du fått sett deg om i huset?

Tesman Ja, det har jeg.

Juliane Og hva synes du?

Tesman Utmerket! Helt utmerket! Men jeg forstår ikke hva vi skal gjøre med de to tomme rommene.

Juliane (*småler*). Å, min kjære Jørgen, dem blir det nok bruk for – sånn med tiden.

Tesman Ja, det har du sannelig rett i, tante Julle! Når jeg øker boksamlingen, så –. Hva?

Juliane Nettopp, min kjære gutt. Det var boksamlingen jeg tenkte på.

Tesman Jeg er mest glad for Heddas skyld. Før vi ble forlovet, sa hun jo ofte at hun ville bo akkurat i dette huset.

Juliane Ja, tenk, –

Tesman Ja, vi hadde virkelig flaks. Hva?

Juliane Men dyrt! Dyrt blir det for deg, – alt dette.

Tesman (*ser litt forsagt på henne*). Ja, det blir vel kanskje det? Heldigvis har Brack skaffet et godt lån vilkår for meg. Det skrev han til Hedda på reisen.

Juliane (*reiser seg og legger hendene på hans skuldre*). Ja, nå står vi ved målet! Det kunne se mørkt ut til tider. Men nå er du ovenpå, Jørgen!

(*Hedda kommer inn igjen.*)

Hedda (*peker*). Hvem har lagt fra seg den stygge, gamle hatten sin på stolen.

Tesman Nei men, Hedda, – det er jo tante Julles hatt!

Hedda Så?

Juliane (*tar hatten*). Ja, det er min. Og gammel er den ikke, lille Hedda.

Hedda Jeg så ikke så nøye på den.

Juliane (*binder hatten på seg*). Det er faktisk første gang jeg har den på.

Tesman Og flott er den også. Praktfull!

Juliane Nå ja, min kjære Jørgen. (*ser seg om.*) Ja, jeg får jeg se å komme meg hjemover.

Tesman Ny hatt! Nei, tenk, Hedda!

Hedda Pent og nydelig er det.

Tesman Ja, ikke sant? Hva? Men tante, se ordentlig på Hedda før du går! Se så vakker hun er!

Juliane Å, det er da ikke noe nytt. Hedda har alltid vært vakker. (*Hun nikker og går mot høyre.*)

Tesman (*følger efter*). Ja, men har du lagt merke til hvor frisk og rask hun ser ut? Hun har fått en sånn glød i huden.

Hedda (*går henover gulvet*). Å, slutt –!

Juliane (*har stanset og vendt seg*). En glød?

Tesman Det må være fjelluften i Tyrol –

Hedda (*kort avbrytende*). Jeg er helt lik som da jeg reiste.

Tesman Ja, det påstår du. Men det er du ikke. Du formelig gløder. Synes ikke du også, tante?

Juliane (*har foldet hendene og stirrer på henne*). Deilig, – deilig, – deilig er Hedda. (*går hen til henne, bøyer med begge hender hennes hode og kysser henne på håret.*) Gud velsigne og bevare Hedda Tesman. For Jørgens skyld.

Hedda (*gjør seg lempelig løs*). Å –! Slipp meg.

Juliane (*i stille bevegelse*). Jeg skal komme innom dere to hver eneste dag.

Tesman Ja, det må du, tante! Hva?

Juliane Farvel!

(*Hun går ut gjennom forstuedøren. Tesman følger henne ut. Døren blir stående halvt åpen. Tesman høres å gjenta sine hilsener til tante Rina og takke for morgenskoene.*) (Samtidig hermed går **Hedda** om på gulvet, hever armene, knytter hendene som i raseri. Slår så forhengene fra glassdøren, blir stående der og ser ut.)

MANUSUTDRAG 2 HEDDA, THEA, EILERT

Thea Burde jeg gå inn og hilse på Jørgen?

Hedda. Nei. De går snart.

Thea Går de?

Hedda. Ja, de skal ut på rangel.

Thea (*hurtig, til Eilert*). Ikke du vel?

Eilert Nei.

Hedda. Eilert – blir her hos oss.

(Thea tar en stol og vil sette seg ved siden av ham).

Hedda. Nei, min lille Thea! Ikke der! Du kommer hit. Jeg vil være midt i mellom.

(Hun går omkring bordet og setter seg i sofaen på høyre side av Hedda. Løvborg setter seg på stolen igjen.)

Eilert (*efter et kort opphold, til Hedda*). Er hun ikke flott å se på?

Hedda (*stryker henne lett over håret*). Bare å se på?

Eilert Ja. Vi to, – hun og jeg, – vi er to virkelige kamerater. Vi tror ubetinget på hverandre. Vi kan sitte og snakke åpent sammen –

Hedda. Helt åpent, Eilert?

Eilert Nå –

Thea (*sakte, klynger seg til Hedda*). Han sier at jeg har „beåndet” ham.

Hedda (*ser på henne med et smil*). Nei, sier han det, du?

Eilert Og hun er modig, Hedda!

Thea Er jeg modig!

Eilert Uendelig, – når det gjelder kameraten.

Hedda. Ja, modig, – ja! Den som bare var det.

Eilert Hva mener du!

Hedda. Da kunne man kanskje ha levd litt. (*slår plutselig om.*) Men nå, min kjære Thea, – har du lyst på en drink.

Thea Nei takk, – jeg drikker ikke.

Hedda. Du da, Eilert.

Eilert Takk, ikke jeg heller.

Thea Nei, ikke han heller!

Hedda (*ser fast på ham*). Men om jeg vil det?

Eilert Hjelper ikke.

Hedda (*ler*). Så jeg har absolutt ingen makt over deg, jeg stakkar?

Eilert Ikke på det området.

Hedda. Jeg synes du burde ta deg et glass allikevel. For din egen skyld.

Eilert Hva mener du?

Hedda. Folk kan jo tro at du ikke – sånn egentlig – føler deg helt trygg på deg selv.

Eilert Folk kan få lov til å tro hva de vil, – inntil videre.

Thea (*glad*). Ja, ikke sant!

Hedda. Jeg så det tydelig på Brack i stad.

Eilert Hva så du?

Hedda. Han smilte hånlig da du ikke turte bli med dem inn dit.

Eilert Turte jeg ikke! Jeg ville heller bli her og snakke med deg.

Thea Det var jo ikke så merkelig, Hedda!

Hedda. Men det kunne ikke Brack vite. Og han dro på smilebådet da du ikke turte bli med den lille festen, heller.

Eilert Turte! Sier du at jeg ikke turte?

Hedda. Ikke jeg. Men sann forsto Brack det.

Eilert La ham bare tro det.

Hedda. Du blir altså ikke med?

Eilert Jeg blir her hos deg og Thea.

Thea Ja, Hedda!

Hedda (*smiler og nikker bifallende til Eilert*). Altså ordentlig fundamentert. En mann med prinsipper. Sann skal det være! (*vender seg til Thea og klapper henne.*) Det var jo det jeg sa da du kom hit helt fortvilet i morges –

Eilert (*stussende*). Fortvilet!

Thea (*i skrekk*). Hedda –!

Hedda. Nå ser du det jo selv! Du trenger ikke å bekymre deg sann – (*avbrytende*). Sann! Nå kan vi hygge oss!

Eilert (*er faret sammen*). Ah, –hva!

Thea (*till Hedda*) Hva er det du gjør!

Eilert Bekymret altså. For min skyld.

Thea (*sakte, jamrende*). Å Hedda!

Eilert (*ser en stund ufravendt på Thea. Hans ansikt er fortrukket*). Så sterk var altså kameratens tro på meg.

Thea (*bønnlig*). Å kjæreste, – vær så snill og hør –!

Eilert (*tar det ene fylte punsjeglass, løfter det og sier sakte med hes stemme*): Skål, Thea! (*Han tømmer glasset, setter det fra seg og tar det annet.*)

Thea (*sakte*). Hedda, – hva har du gjort!

Hedda. Gjort! Jeg? Er du gal?

Eilert Og en skål for deg også, Hedda. Takk for sannheten. Den leve! (*Han drikker ut og vil fylle glasset på ny.*)

Hedda (*legger hånden på hans arm*). Så, så, – ikke mer nå. Husk at du skal på fest.

Thea Nei, nei, nei!